

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Be-reshit

Premsla, Yitṣḥaq Itsaḥ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 568 [1807 oder 1808]

במ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10084

יוסף אללע (פֶּאָרראַטוֹ רהיזער) וואָרין געטריידע וואָר, אונד פֶּערקויפֿטע אָן מצרים, דען דיא הונגערו-נאָטה נאָם צו אים לאַנדע מצרים: (נו) אונד אללע אויז דעם לאַנדע אוסמהער קאָממען נאָך מצרים, צו יוסף: אום איין צו קויפֿען, דען דיא הונגערונאָטה וואָר גראָם אין דעם גאַנצען לאַנדע:

מב (א) אַלו יעקב מערקטע, דאָס אין מצרים נאָך געטריידע פֿייל וואָר: שפראַך ער צו ווינען זאָהנען, וואָר זעהט

יוסף את כל אשר בהם וישבו למצרים ויחזק הרעב בארץ מצרים: וכל הארץ באו מצרימה לשבר אל יוסף כי חזק הרעב בכל הארץ: מב א וירא יעקב כי יששבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה

רש"י

תרגום אונקלוס

זהו * כתרנומו די בקון עיבורא : וישבור למצרים * שבר לשון עבר ולשון קנין הו' כאן משמש ל' עבר * שברו לנו מעט מוכל לשון קנין * ואל תאמר אינו כי אם כתבואה שאף ציין וחלב מנינו ולכו שברו בלא כסף וגומר (ישעיה כ"ה): (נו) וכל הארץ באו מצרימה * א יוסף לשבור * ואם תדרשהו כסדרו היה נרדף לכתוב לשבור מן יוסף:

מב (א) וירא יעקב כי יש שבר במצרים * ומהיכן ראה והלא לא ראה אלא שחע

יוסף ית כל אוצריא די בהון עבודא וזבין לטצריא וחקוף פפנא בארעא דטצריים: (נו) וקל ביידי ארעא אתו לטצריים לטובן עבודא טון יוסף ארי חקוף פפנא בקל ארעא:

מב (א) וזא יעקב ארי אית עיבור מורבו בטצריים ואמר יעקב לבנהו למה

באור

אב"ע והמתרגם האשכנזי: וישבר * לשון שבר שבנין הקל ואמר על המוכ' ועל הקונה כי הפעול' בזה ע"ש התבואה שנקרא' שבר לפי שהיא שובר' הרעב, [ומזאנוהו אף ציין וחלב, ולכו שברו בלוי] כסף ובלוא מחיר וין וחלב, (ישעיה כ"ה א') : וכן אמר שבר רעבון בתיכס (להלן מ"ב י"ט), ע"ד ישברו פראים כמאס (תהלים ק"ד י"א), הגה המוכר נותן השבר והקונה לוקח השבר והנה הפעולה על שניה' אבל בנין הפעיל מומנו אינו נופל אלא על המוכר לפי שהפעולה יוצאת מאתו ובנין הפעיל ברוכ הוא יוצא * (הרד"ק בפרשים שרש שבר): (נו) וכל הארץ, באה העלה הזאת על דרך הפלגת הרטוי: באו מצרימה לשבר אל יוסף, הפוך וכל הארץ באו מצרימה אל יוסף לשבר. ואם תדרשהו כסדרו היה נרדף לכתוב לשבר מן יוסף, כן פי' הרש"ע והרש"ס, וכן הוא בנוסחאות חדשות של פירוש רש"י וז"ל, יכן מתורגם כל א', והנה אונקלוס ויכ"ע תרגמוהו, והנגינה תסכים לתרגומו, כי אם ה' פירוש מהוסף, ראוי להיות מלת לשבר נטעם מפסיק יותר מהטעמים שלפניו, ובאופן זה, וכל הארץ | באו ~ מצרימה || לשבר || אל יוסף:

מב (א) וירא יעקב, בעבור היות ההרגשות נתפסרות * במקום אחד נשוח הראש יחליטו זו כזו כמו ראה רית בני (לעיל כ"ו כ"ז), ומתוך האור (קהלת י"א ו'), וכן

כְּמֵה תִּתְרַאוּ: 3 וַיֹּאמֶר הִנֵּה
 שְׁמֹעֲתִי כִּי יִשְׁשָׁבֶר בְּמִצְרַיִם
 רְדוֹ שְׁמוֹה וּשְׁבֵרוּ לָנוּ מִשָּׁם
 וְנִחַיָּה וְלֹא נִמְוֹרֵת: 4 וַיִּרְדּוּ
 אַחֲרֵי יוֹסֵף עֶשְׂרֵה לְשָׁבֶר בְּר
 מִמִּצְרַיִם: 5 וְאַתְּ בְּנִימִין אַחִי
 יוֹסֵף לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אֶחָיו

ועהט איהר אייך איינאנדער
 אן ? : (3) אונד שפראך
 פֿערנער, איך האבע גע-
 האָרט, דאָס איז מצרים
 געטריידע פֿייל איז: רייזט
 הינאָב, אונד קויפט אונז פֿאָן
 דאָ איין, דאָמיט וויר דאָן
 לעכען ערהאלטען, אונד ניכט
 שטערבען: (4) צערען ברי-
 דער יוסף' רייזטען הינאָב:
 פֿאָן מצרים געטריידע איין
 צו קויפען: (5) בנימין אַבער,
 יוסף' ברודער, שיקטע יעקב

ניכט מיט זיינען ברידערן:

רען

תרגום אונקלוס

רש"י

לְמָא תִּתְחַוּוּן: (3) וַאֲמַר הָא שְׁמֹעֲתִי
 אֲרִי אֵית עֲבִירָא מִזְדָּבֵן בְּמִצְרַיִם
 חֲתוּ לְתַטָּן וְזִבְנוּ לָנוּ מִתַּטָּן וְנִחַיָּה וְלֹא
 נִמְוֹת: (4) וְנִחַיָּה אַחִי יוֹסֵף עֶסְרָא
 לְמִזְבֵּן עֲבִירָא מִמִּצְרַיִם: (5) וַיִּת
 בְּנִימִין אַחֲוָהּ יוֹסֵף לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב
 עִם אַחֲוָהּ אֲרִי

שמע שא' הכה שמעתי וגו' - ומה וירא ראה
 באספקלרי' של קדש שעדיין יש לו סבר במצרי'
 ולא היתה כבוד' ממש להודיעו כפי' שזה יוסף:
 למה תתראו, למה תראו עמכם צפני בני
 ישמעאל ובני עשו כאלו אתם שבעים באות' שעה
 עדיין הויה להם תבואה' ומפי אחריים שמעתי
 שהיו ל' כמישה למה תהיו כחשים ברעב -
 ודומה לו ומרוה גם הוא יורא (משלי י"א):
 (ב) רדו שמה - ולא אמר לבו רעו למאחיס
 ועשר שנים שנשתעבדו למצרים כמין רדו':

(ג) וירדו אחי יוסף. ולא כתב בני יעקב מלמד שהיו מתקרעים במכירתו ונתכו לבס
 להתנהג עמו באהבה ולפדותו בכל ענין שיפסקו עליהם: עשרה מהת"ל והלא כתב
 ואת בנימין אחי יוסף לא שלח לא לענין האהבה היו חלוקים לעשרה שלא היתה אהבת כלם
 ושנאת

באור

וכן וירא יעקב כי אחריו כתוב הנה שמעתי - (הראב"ע): למה תתראו, למה תראו עמכם
 צפני בני ישמעאל ובני עשו כאלו אתם שבעים באותה שעה עדיין הויה להם תבואה -
 (דע"י), והוא ונגערא דתענית (דף י"ב ע"ב), ור"א בחור בנמוקיו לם' השרשים שרש ראה
 כתב שיותר נכון לפרש למה תתראו למה תראו איש את אחיו ולא תלכו לשבור שבר, וכן פי'
 ר"ע ספורטו וכתב למה תביטו זה אל זה וכל אחד מכם מנפה שילך סבירו כאמרם ז"ל קדירה
 דאסתי לא תביטו ולא קדירה וכן תראה כנים שנראה זה אל זה עכ"ל, ובפ"י זה בחור
 המתרגם האשכנזי: (ב) רדו שמה, לפי פשוטו אמר רדו לפי שא"י היא בהרים ואין
 מצרים בשפל תשב נגדה, ולכן מוצרים לא"י כאמר לשון עלי', ויעל אברהם ממצרים
 (לעיל י"ג א'), ולהפך על"י למצרים כאמר לשון ירדה, וירד אברהם ממצרים (שם י"ב י'):
 ושברו לנו, וקנו לנו שבר: (ג) וירדו אחי יוסף עשרה, כי לא הו' העשירי מוכר
 לשום קונה לא בעד בית אחד ולא בעד רבים פן יעשה בו סחורה כמו שהו' המוכה בשני
 רעב' (ר"ע ספורטו), וכן סופר בס' הישר שנה יוסף שלא ישבור כל איש כי אם מחיית
 ביתו, אבל לכונה אחרת כדי שיוכרחו גם אחיו לבוא למצרים, כי ירא אלי יתנו כסף
 לשאר

דען ער שפראך , עו קאנטע
 איהם אונגליק בעגעגען :
 (ה) היא קינדער ישראל
 קאמען אונטער אנדערן און
 קאמענדען איין צו קופען :
 דען אים לאנדע כנען וואר
 דונגערוואטה : (ו) יוסף
 העגרטע דאן לאנד , ער
 פערקויפטע אויך געטריידע
 דעם געזאממען פאלקע דען
 לאנדען : נון קאמען דיא
 ברידער יוסף'ו , אונד ביקטען
 זיך פאר איהם מיט דעם
 אנגעויסט צור ערדע : (ז) אלו
 יוסף ויינע ברידער זארוע ,
 ערקאנטע ער זיא : שטעללטע זיך אבער געגען זיא פערעמד , רעדעטע

כי אמר פניקראנו יוסון :
 סויבאו בני ישראל לשבר בתוך
 הבאים כי היה הרעב בארץ
 כנען : ויוסף הוא השליט על
 הארץ הוא המושביר לכל עם
 הארץ ויבאו אחי יוסף וישתחוו
 לו אפים ארצה : וירא יוסף
 את אחיו ויכרם ויתנבר אליהם

תרגום אונקלוס

רש"י

ואנחת כלם אזה לו אבל לענין לשבור נר כלם
 לב אחד להם צ"ב"ר : (ד) סן יקראנו יוסון *
 ובנית לא יקראנו אסון מכלן שהשען מקטרג
 בשעת הסכנה : (ה) בתוך הנאים * משמינים
 ענמם שלא יכירום לפי שנה להם אביהם
 שלא יתראו כולם בפתח אחד כדי
 שלא תשלוט בהם עין הרע שכולם נאים
 וכול' נבורי' : (ו) וישתחוו לו אפים * נשתחו
 לו על פניה' וכן כל השתחוואה פשוט ידים
 ורגלי' הוא : (ז) ויתנבר אליהם * נעשה להם
 כנכרי בדברים לדבר קשות : (ח) ויכר יוסף
 תומר

ארי אמר דלקא יעדענייה מותא :
 (ס) ואתו בני ישראל למזבן עבדא
 כגו עליא ארי הוה כפנא בארעא
 דכנען : (י) ויוסף הוא השליט על
 ארעא הוא מושבין עיבורא לכל
 עמא דארעא ואתו אחי יוסף וסקידי
 ליה על אפיהזון על ארעא : (י) וירא
 יוסף ית אחוהי ראשתמודענין
 ותשיב טחדמליל עטהון ומליל

באור

לאחר יושבי כנען הנאים מזרימה לשבור נר , להביא גם להם : (ד) אסון , שעת ציר
 אדם או צירי שמים , והמתרגם האשכנזי תרגם (אונגליק) , לפי הכוונה : (ה) בחוף
 הבאים , שהיו הולכות שם חטרות יחד להמלט מן השוללים שרבו אז בימי הרעב * (ר"ע
 סבורט) : (ו) הוא המושביר , שוכר הבשר יקרא שוכר זמשביר פעל ונח לשלישי עניה
 לאנשי שישכרו ותתלה היו הקונים נאים אליו כי כן נוס שלא יוכרו עד שיבואו לפני
 הקונים ושאלו ממנו בתחנה שיטה שימכרו להם וטה זה נעטר חסיו שכאצלו יתראו
 אליו על כל פנים וכן עשו * (מ"י) : (ז) וירא יוסף את אחיו ויכרם , מיד שראה אותם
 הכירם : ויתנבר אליהם , עשה את עניו כאילו לא הכירם , וכבר עמסה קשות ,
 ואנקלוס תרגם פה כוונה רסוקה עמוד , ומשיב מה דמיל עמהון , ונראה לי שכוונתו
 לפרש ויתנבר כיש ויתנכל , בחיטוף הרי"ש למ"ד , כמו שמשנו קנת מדקדקיס נעלה
 ודע אלוטותיו וערוכה הדרוב (יתקאל י"טו) , שמכרשים כמו חרמנותו , וכן ואלו
 כלם חד (דניאל ב' ל"א) , פירושו והנה , כמו ואלו חרבע רוקי שמת (שם ו' ב') , בר"ש ,
 וכן

וידבר אתם קשורתי ויאמר
 אלהם מאין באתם ויאמרו
 מארץ כנען לשבר אכל: חויבר
 יוסף את אחיו והם לא הכירוהו:
 ט ויזכר יוסף את החלמות אשר
 חלם להם ויאמר אלהם

מרגלים

רעדטע הארט מיט איהנען,
 אונד שפראך, וואָ קאַממט
 איהר הער? זיא שפראַכען,
 אויודעם לאַנדע כנען, שפייזע
 איין צו קויפֿען: (ח) יוסף
 ערקאַנט צוואַהר זיינע ברייַ
 דער: אַלליין זיא ערקאַנטען
 גאיהן ניכט: (ט) יוסף גע־
 דאַכטע אַן דיא טרוימע,
 דיא ער פֿאַן איהנען געטרייסט
 דואַטטע: אונד שפראַך צו
 איהנען, איהר

תרגום אונקלוס

רש"י

ומליל עמהון קשין ואמר להון מנן
 אתיתון ואמרו מארעא דכנען לטובן
 עבוכא: (ח) ואשתמדע יוסף ית
 אחוהי ואנון לא אשתמדעוהי:
 (ט) וזכר יוסף ית חלמיה דהוה חלים
 להון ואמר להון אליל

וגומר * לפי שהניסם חתומי זקן והם לא
 הכירוהו שיא מאכל בלא חתימת זקן ועכשו
 בא בחתימת זקן וי"א ויזכר יוסף את אחיו
 כשנכסרו בידו הכיר שהם אחיו ורחם עליהם:
 והם לא הכירוהו * כשנפל ביד' לכהו צו
 אסוה: (ט) אשר קלם להם * עליהם וידע
 שנתקיימו

באור

וכן הוה משתדל להגלותה (שס ו' טו'), כמו משתדל, וכן פי' קצת מפרשים התניא
 מלות בעתו (איוב ל"ב), מולות, וכן בחולין (דף ז' ע"א), אלא מיקום הכינוי לו
 אבותיו להשתדל בו, פי' להשתדל, וכן במשנה דאבות (פ"ב מ"ה) ובמקום שאין אנשים
 השתדל להיות איש (לפי גי' הערוך), פי' השתדל ועיין בערוך ערך גדר ח' וערך שדר
 (א), והנה עם שאין הריג והלגד מונח אחד נראה לעין שהם קרובים במנעא, כי
 הילדים הקטנים שלא נשלם להם עדיין מנעא האותיות כראוי, ברנותם לדבר אות הריג
 ותליפה בלמד: קשוח, תיב"ע מילין קשיין, ומנהג הכתוב שבבוא התאר בלי המעשה
 שבו בלבן נקבה כמו כי עשית זאת (לעיל ג' יג'), ועיין מ"ג שס: (ה) והם לא הכירוהו,
 כי בא עתה לפניהם בחתימת זקן, ועוד שראוהו מושל בכל העלכות כנגדי מלכות וגם מן הקול
 לא היו מכירי' אחיו כי על ידי מתורגמן היה מדבר עמהם כדכתיב כי הולין בינתם (לקמן
 פסוק כ"ג) * (הרשב"ם), וכן פי' רש"י, והיא דעת רבנן דרבי לוי בב"ר, וכתב הרשב"ם והם
 לא הכירוהו כלל ולא הוטרף עוד להתנכר אליהם וכו', והנה ישכר חזקון אינם גדולים מיוסף
 דק מעט, אבל כיון שהכיר את הגדולים הכיר את כולם ועוד היה מכירם מדעתו שיבואו שם
 והם לא הכירוהו שלא נתנו לבם שיהיה העבד אשר מכרו לישמעאלים הוא השליט על הארץ
 עכ"ל: ויזכר יוסף את אחיו, כפל המאמר לעורר על ההתנגדות שבין יוסף לאחיו בענין
 ההכרה, ומ"א ויזכר יוסף את אחיו, כשנכסרו בידו הכיר שהם אחיו ורחם עליהם, והם לא
 הכירוהו כשנפל בידם לכהו צו אסוה, כמו שת' המתרגם האשכנזי (ער קאנעו צוואהר וכו'
 אלליין) (ט) אשר חלם להם, עליהם, וידע שנתקיימו שהרי השתחו לו: (רש"י), והרשב"ם
 כ' להפך כי בראותו אחיו משתחו' לו וזכר את צ' החלומות וראה שלא נתקיי' עדיין חף ח' מהם
 כי בא' ראה שכל אחיו ישתחו' לו כאערו והנה אנתר מאלמים וגו' (לעיל ל"ז), והנה לא הי'

איהר וייר קונרשאפטער !
איהר וייר געקאממען, דיא
שוואכע רעו. לאנדעו וואר
צונערמען: (י) ויא אנט
ווארטעטן, ניין, מיין הערר!
דיינע דינער זינד פיל מעהר
געקאממען, פארראטה איין
צו קויפען: (יא) וייר אללע
זינד וואהנע איינעו מאנגעו:

מרגלים אתם לראות את
ערות הארץ באתם: ויאמרו
אליו לא אדני ועבדי ביה
לשבר אכל: יא כלנו בני איש
אחד נחנו בנים אנחנו לאדני

ווייר זינד עהרליכע לייסע, דיינע דינער זינד
ניסאלו עבדיך

רשי

תרגום אונקלוס

שנתקיימו שהרי השתמו לו: ערות הארץ
גלוי הארץ מהיכן היא כוסה ליכבש * כמו את
מקורה הערה (ויקרא כ') * וכמו ערוס וערוס
(יחזקאל ט"ו) * וכן כל ערוה שבמקרא לשון
גלוי ות"ל בדיקא דארעא כמו בדיק הבית רשע
הבית אכל לא דקדק לפרש אחר לשון העקרא:
(י) לא אדוני * לא תאמ' כן שהרי עבדיך בלו
לשבר אכל: (יא) כלנו בני איש אחד נחנו *

אלילי אתון לטחיו ותבדקא דארעא
אתיתון: (י) ויאמרו ליה לא רבוני
ועבדך אתו לטוכון עבדך: (יא) בולקא
כני נכרא חר נחנו פינני אנחנא לא
הו עבדך

בכנסה בהם רוח הקדש וכללו עוהם שאף
דברת (שמות ט"ו) * כן בנות נלמקד דונרות (במדבר כ"ו) * ועברתו לא כן בדיו (שעה
ט"ו)

באור

כאן בנימין, ובב' האה השם והירש ו"ל כוכבים משתחיים לו שיריחו גם לאביו ואשת אביו
ו"ל אחיו, ולפי שזלע נפתרונו כי יקיימו שניהם לכן חשב זאת התחבולה להעליל עליהם
ולתכריסם שיבואו את אחיו בנימין הנה ויקיים המלם הא', ואח"כ יתודע להם ויבואו גם
את אביהם וכל ביתו למצרים ויקיים גם הב', ולכן לא הגיד להם בתחלה שהוא יוסף, כי
היה אביו בא מיד בלי ספק, ולא היה מקום המלם הא', ולפי כן היה יוסף מוטט חטט גדול
לבער את אביו ולהעמידו ימו' רבים בשכול ואכל על שמשן ועליו ואף אם היה רבוט לבער את
אחיו קצת איך לא יתחול על שבת אביו, אבל כל העיני' האלה היו ליוסף מחכמתו נסתחן
התלושת, כי לולי זאת יש לתעוה כי גם לפני בוא אחיו הלא עמד יוסף במצרים ימים רבים,
והיה סקיד ינגיד בבית שר גדול במצרים איך לא שלח סגן אחד לאביו להודיעו ולנחמו כי
מצרים קרוב למצרון כשעה ימים, ואף אלו היה מהלך שנה היה ראוי להודיעו לכבוד אביו ויקף
בדיון כסאו ויפדנו בדוב משן, אבל היה רואה כי השתחיות אחיו לו וגם אביו וכל רעו, ו
הפאר להיות בארנס, והיה עקיה להיותו גם במצרים, כ"ו מדברי הרמב"ן בקטור: ערות
והארץ, גלוי הארץ מהיכן היא כוסה ליכבש, כמו את מקרה הערה (ויקרא כ' ו"ט), וכש
צירס ועריה (יחזקאל י"ו ו"ט), וכן כל ערוה שבמקרא לשון גלוי, ואנקלוס תרגם בדיקא
דארעא, כמו בדיק הבית, רשע הבית, אבל לא דקדק לפרש אחר לשון העקרא * (רש"י),
וכן פי' הרשב"ם, וכתב עוד ולפי שהיו בעלי קושה וכולם עשרה כל שעה נחמד ולא היו נפרדים
אילו מיליו כאשר בני אדם הנאים משאר מקומות לשבר בר אשר להם מרגלים אתם: (י) לא
אדני ועבדיך וט', הו"ו במקום אכל ופירשו לא כן כמו שאתה אומר, אבל עבדיך בלו לשבר
אכל: (יא) כלנו בני איש אחד נחנו, לכך חט הולכים יחד ולא בשכול ענה רעה כמרגלים
(הרשב"ם): נחנו, נגרעה האל"ף: בנים, נכוכים ומשתחיים, כמו כן דברת (שמות י' כ"ט),
כן בנות נלמקד דונרות (במדבר כ"ו ו'), ר"ל ישר וכבון, וגם מלת כן המורה על האוי וקדשין

עבדיך מרגלים: י' ויאמר
 אלהם לא כיערות הארץ
 באתם לראות: יג ויאמרו שנים
 עשר עבדיך אחים י אנחנו בני
 איש אחד בארץ כנען והנה
 הקטן את אבינו היום והאחד
 איננו: יד ויאמר אלהם יוסף
 הוא אשר דברתי אלכם לאמר
 מרגלים אתם: טו בזאת תבחנו

גיאמאלו קונדשאפטער גע-
 וועזען: (יב) ער שפראך צו
 איהנען: ניין! איהר זייד
 ווירקליך געקאממען, די-
 שוואכע רען לאנדען וואר צו
 גערומען: (יג) זייד אנט-
 ווארטעסן, וויר דייענע דינער,
 זינד צוועלף ברודער, זאהנע
 איינען מאנען אים לאנדע
 כנען: דער קלוינסטע איזט
 יעצט בייד אונערס פאטער,
 אונד איינער דאפאן איזט
 ריינוועג געקאממען:
 (יד) יוסף שפראך צו איהנען:
 דיא זאכע איזט, וויא איך
 אייך געזאגט האבע, איהר

זייד קונדשאפטער! (טו) דארודך זאללט איהר געפריפט ווערדען ביים

תרגום אונקלוס

עבדיך אליילי: (יב) ואמר להון לא
 אל הון בדקא דארעא אתיתון למחוי:
 (יג) ואמרו תרי עשר עבדיך אחיו
 אנחנא בני גברא חד בארעא דכנען
 ודא ועידא עם אבנא יוסא דין וחד
 ליתיה: (יד) ואמר להון יוסף הוא
 דמללית עטכון למיטר אליילי אתון:
 (טו) גרא תתבחרון

רש"י

(ט"ז): (יב) כי ערות הארץ באתם לראות
 שהרי כנסתם בעשרה שערי העיר למה לא
 נכנסתם בשער אחד: (יג) ויאמרו שנים עשר
 עבדיך וגו' ובשביל אותו אחד שאיננו נתפוסרנו
 בעיר לנקשו: (יד) הוא אשר דברתי הדבר
 אשר דברתי שאתם מרגלים הוא האמת והנכון
 זהו לפי פשוטו ומדרשו אמר להם ואלו
 מנאתם אותו ויפסקו עליכם ממון הרבה
 תפדוהו אמרו לו הן אמר להם ואם יאמרו
 לכם שלא יסורוהו בשום ממון מה תעשו
 אמרו

באור

צו כן תעשה (לעיל י"ח ה'), ויהי כן (ס"א ז'), היא קרובה בעצמה לענין הראשון, וזרע
 מיהם כן זור עסטורט כתב כנים אכחטו, בכל עסקיט, לא היו עבדיך מרגלים, מעולם ואין
 רחמי למאד אותט במרגלות עתה עכ"ל, וכן מתורגם בל"א (נימאלו): (יב) ויאמר אליהם
 לא, אין זה אמת: כי ערות הארץ באתם לראות, שאם כן איך לא נשאר אחד מכם את
 חניכס, כלומר חללו ולדעת אם בנימין קיים אמר להם כן, והם השיבו שנים עשר עבדיך אחים
 אנטו וגו', וכן כתוב לפניט שחל האים לנו ולמלדתנו (להלן מ"ג ז') (הרש"ס):
 (יג) שנים עשר עבדיך וגו', הכה מה שאמרתו יתברר כי אמנט חניט עודט מי בארץ כנען
 ויגיד הוא ושכניו שהיינו י"ב בני יוסף אחד והקטן כשאר לכלבל ובכל אלה הפרטים יתברר
 האמת אלכך (ר"ע סטורט): (יד) הוא אשר דברתי, הדבר אשר דברתי שאתם מרגלים
 הוא באמת והנכון זהו לפי פשוטו (רש"י): (טו) בזאת תבחנו, שאם אינכם אחים לא יוספן
 הקטן את עמנו לבא עמכם לשקר ולהיות כן עות עמכם (ר"ע סטורט), ויתכן ג"כ שהכוונה
 שברור דבריהם האמת אתם בזה איש להם עוד אן קטן, ואם זה אמת או ואינכם גם על שארית
 דבריהם

חי פרעה אסתתצאו מזה כיאם
 בכוה אחיכם הקטן הנה
 טו שלהו מכס אחד ויקח את
 אחיכם ואתם האסרו ויבחנו
 דבריכם האמת אתכם ואם
 לא חי פרעה כי מרגלים אתם
 יו ויאסף ארזם אל משמר

ביים לעכען פרעה'ז! איהר
 קאמטט פאן רויר ניכט
 אנרערדוועג, אלו ווען אייער
 קליינער ברודער היהער
 קאמטט: (טו) שיקט איינען
 פאן אייך אב, דאס ער
 אייערן ברודער האלע, איהר
 אבער זאלט איינגעשפעררט
 ווערדען, דארורך זאלרען
 אייערע ווארטע געפריפט
 זיין, אב איהר מיט ווארהיים
 זאומנעהט: דען ווא ניכט,
 ביים לעכען פרעה'ז! ווא זיך
 איהר קונדשאפטער: (יו) טאן טהאט ויא אין פערואהרונג, דרייא

תרגום אונקלוס

רש"י

חי פרעה אם תפקון טבא אלהו
 במיתא אחיכו ויעירא דמא: (טו) שלוחו
 טנכוו חר וידבר ית אחיכו ואת
 תתאסרו ויתבחנו פתגמיכו
 תקשוט אתון אסרו ויאם לא חי פרעה
 ארי אילי אתון: (יז) וקנש יתון
 לבית טטרא תלתא

אמרו לכך באת להרוג או ליהרג. אחר להם
 הוא אשר דברתי אליכם להרוג בני העיר
 באתם מנחש אתו בגניע שלי שנים מכס
 החדיט כרך גדול של מכס: (טו) חי פרעה
 אם יחיה פרעה. כשהיה בשבע לפקר היה
 בשבע בחיי פרעה: אם תלאו מזה. ען המקום
 הזה: (טו) האמת אתכ'. אם אמת אתכם
 לפיכך הלא נקוד חטף פתח שהו' כמו בל' תימ'
 ואם לא תביאוהו חי פרעה כי מרגלים אתם:
 משער

באור

דכריהם: חי פרעה, הוא אס שיעך, והנספר ומוס' חיים, והוא בל' רבים לעולם ולא יתפרד
 ור' יהודה כתב כי חי פרעה הוא יחיד ען עות וקיים (משלי י"ח כ"א), והכסון שהוא לון
 רבים כסועך והי'ד יו'ד הרבים, וי'ד השרש בעלפס, והראוי חיי כמו ויהיו חיי שרה (לעיל
 כ"ג ח') ושרש המלה חיי, וכבר הארכתי בזה בקי' עלים לתרופה (בס' שמות א' ט"ו), וכונת
 המחוקק, חי פרעה, כשבע בפיי העלך: אם תצאו, שלא תלאו מכאן כי אם בבנא וגו', ועין
 ח"ג במסוק. אם תפקד לי' (לעיל כ"א כ"ג), בבאור מלת אם הנאה אחר לשון שטעה:
 (טו) האסרו, תאסרו כמו ועת צהר (דברים ל"ג ח"ט). (הראש' ע), ועל דעתו הכונת
 צננו כלומר התרטו בזה, ועל דרך חסד ויראת אלהים אשר להם בן התרטו בהתסר פה ער
 שתשלקו אחד מכם לגרה דכריכם, (וקן פי' מהר' אנרנאל), וכן ועת צהר, בא הטוי שנת
 השם ב'ה הטועל כל המעשים הנראים לו כמקרים, ברטון גשור ונתכלות טוב הידוע לו, ואל
 ואם בתורו אשר התחנן לפניו לאמר לעברה נח וחרזה את הארץ העבה ועי' (שם ג' ב'ה),
 חונן השם באהבתי אותו ע"ד פיוס ורצוי, התרנה לעות, כי לתכלית טוב חנכו חסן בזה,
 ואם הוא בעלם מייך: האמת אהבם, אם אמת אתכם, לפיכך ה'ה נקוד פתח שהו' הוא כמו
 בלשון תימה: (רש"י): (יו) ויאסף אתם אל משמר שלשת ימים, שעורו, להיות עם שלש
 ימים, כי האסיפה היא תחלת העשיה והיא הכנתם לשם, וזייננה זייכת על ישיבתם ועכבה
 מה, וכמו שכתוב וסבפתי אל תקד פיתך ויהי עיך עד דבא חסן. (שם כ"ב ב'): משמר
 בית

שְׁלֹשֶׁת יָמִים: יי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 יוֹסֵף בְּיָוֶם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ
 וְחָיו אֶתְהָאֱלֹהִים אֲנִי יֵרָא: חמישי
 יט אִם-בָּנִים אַתֶּם אַחֵיכֶם אַחַד
 יאסר בבית משמרכם ואתם
 לכו הביאו שבר רעבון בתיכם:
 כ ואת אחיכם הקטן תביאו
 אֵלַי וַיֵּאמְרוּ דְבָרֵיכֶם וְלֹא
 תִמְוָרוּ וַיַּעֲשׂוּ כֵן: כא וַיֹּאמְרוּ
 אִישׁ אֶל-אָחִיו אֲבִל אֲשָׁמִים י

דרייא טאגע לאנג: (יח) אם
 דריטטען טאגע שפראך יוסף
 צו איהנען, טהוט פאל-
 גענרעו, דאמיט איהר אייער
 לעבען ערהאלטעט: איך
 פֿירכטע גאטט: (יט) זייד
 איהר עהרליכע לויטע, זא
 בלויבע איין ברודער פֿאן אייך
 אין אייערם געפֿאנגניס איין-
 געשפעררט: איהר אבער
 ציהט, אונד ברינגט הין דען
 איינקויף פֿיר דיא הונגערו-
 נאטרו אייערו רחיצעו:
 (כ) אייערן קליינטען ברודער
 ברינגט מיר הער, דאדורך
 ווערדען אייערע ווארטע
 גלויבשאפט ווערדען, אונד
 איהר ניכט שטערבען: זי

אנחנו

טראטען ריצעו: (כא) אונד שפראכען איינער צום אנדערן, פֿירוואר! וויר האבען
 אונז אן אונזערם ברודער

תרגום אונקלוס

רש"י

תלתא יומין: (יח) ואמר להון יוסף
 ביומא תליתאה דא עבדו ואתקיימו
 בן קדם יי אגא דחיל: (יט) אם ביומי
 אהון אחובון חד יתאסר בבית
 משמרכון ואתון אילו אוכלו עבודא
 דחסיד בכתובין: (כ) ואת אחובון
 ועידא פיתון לותי ויתקטנו פתגמיכון ולא תמותון ועבדו כן: (כא) ואמרו
 גבר לאחיה בקוששא חייבין

(יח) עמר בית האסורים: (יט) בבית
 משמרכם שאתם אסורים בו עבדו: ואתם
 לכו הניחו לבית אחיכם: שבר רעבון
 בתיכם מה שקניתם לרעבון אחי בתיכם:
 (כ) ואתם דבריכם יתאמתו ויתקיימו כמו
 אמן אמן וכמו יאמן כל דברך (מלכיס א' ה'):
 (כא) אבל כתרגוש בקושטא וראיתי בנ"ר

אנחנו

באור

בית האסורים, ולשון הרעבון ויאסף וגו', עשה כן להפחידם ושיאמינו בו כי את האלהים
 הוא ירא ויפני מוראו ויביא אותם שלא ימותו אחי ביתם ברעב זה טעם ואתם לכו הביאו שבר
 רעבון בתיכם ועוד כי לא ישמש להניח האחד רק להכלת כלם עכ"ל: (יח) יאמר, יאמר
 אסור, כן תרגם המתרגם האשכנזי, וכן נראה דעת רש"י מזה שכתב בבית משמרכם,
 שאתם אסורים בו עבדו עכ"ל: ואחם, אבל אתם, ועורה על מלת אבל, כמשפט מלת
 הטכמים הנאה קודם הגווי לטכמים, כמ"ש בהקדמה ובבאורי פעמים רבות: שבר רעבון
 בתיכם, מה שקניתם לרעבון אחי בתיכם: (כ) ויאמרו דבריכם, יתאמתו ויתקיימו
 כש אמן אמן (במדבר ה' כ"ב), יאמן כל דברך (מלכיס א' ח' כ"ו) רש"י: (כא) אבל,
 קש אבל שרה אשתך (לעיל י"ז ט), כש אמן (הראב"ע), ורש"י כתב אבל, כתרגוש
 (1)

וְאַנְחָנוּ עַל-אֲחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ
 צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא
 שָׁמְעֵנוּ עַל-כֵּן בְּאֵהָ אֵלֵינוּ הַצָּרָה
 הַזֹּאת: כִּי וַיַּעַן רְאוּבֵן אֶת־הַם
 לֵאמֹר הֲלוֹא אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם
 לֵאמֹר אַל-תַּחַטְּאוּ בְיַלְדֵי וְלֹא
 שָׁמַעְתֶּם וְגַם-דָּמּוּ הַגֵּה נִדְרֵשׁ:
 כִּי וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַעַ יוֹסֵף
 כִּי הַמְּרִיץ בֵּינֵהֶם: כִּי וַיֹּסֵב
 מֵעֲלֵיהֶם וַיִּבֶךְ וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים

פערשולדעט, דאס וויר דיא
 אנגוט ווינער זעעלע געזעהען,
 אלו ער אונז פלעהטע, אונד
 האכען ניכט הארען וואללען:
 דארום האט אונז ריזע נאטה
 געטראפען: (כג) ראובן
 אנטווארטעטע איהנען, אונד
 שפראך, ואנטע איך עז איך
 ניכט, דא איך שפראך, פער-
 זינדיגט איך ניכט אן דעם
 קנאכען? איהר אכער
 וואלטעט ניכט הארען: יעצט
 ווירד זיין בלוט געפארדערט!
 (כג) ויא וואוסטען ניכט,
 דאס יוסף עז פערשטעהט:
 וויל אללע צייט איין דאל-
 מעטשער צווישען איהנען
 וואר: (כד) ער וואנטע זיך

וידבר

פאן איהנן וועג, אונד ווינטע: גינג ווידער צו איהנען, רעדטע

תרגום אונקלוס

רש"י

אֲנַחְנָא עַל אֲחֵינוּא דִּי תּוּגְמָא עֲקַת
 גַּפְשֵׁיהּ כִּד תְּנָה מִתְחַנְּנִין לָנָא וְלֹא
 קַבִּילְנָא מִיַּעֲיָה עַל כֵּן אֲתַת לָנָא עֲקַתָּא
 תְּרָא: (כג) וְאֲתִיב רְאוּבֵן יַתְהוּן לְמִיטְרָא
 הֲלֵא אֲטָרִית לְכוּן לְמִיטְרָא לֹא תַחַטְּאוּן
 בְּעֵלְיָטָא וְלֹא קַבִּילְתֵּן וְאֲפִי דְמִיָּה דָּא
 מִתְקַבְּעִי: (כד) וַאֲיֵנוּן לֹא יָדְעוּ אֲרִי שָׁמַעַ

ליטא דרומא' הוא אכל כרס: באה אלינו
 טעמו בני"ת לפי שהוא עבר שכבר באה
 ותרגומו אתת לכא: (כג) וגם דע' אתין
 וגמין רבוין דעו וגם דס הזקן: (כג) והם לא
 ידעו כי שמע יוסף: מנין לאונס וכפניו היו
 מדברים כן: כי המליך בינותם: כי כשהיו
 מדברים עמו היה המליך ביניהם הידע לשון
 עברי ולשון מצרי והיה מליך דבריהם ליוסף
 ודברי יוסף להם לכך היו סתרים שאין יוסף
 מכיר

יוסף

באור

בקושטא, וראיתי בבר' ליטא דרומא' הוא אכל כרס, עכ"ל, וכפ"י הרד"ק בשרשים שר
 אכל שעניו אמת: אשר ראינו צרת נפשו, חשבו להם האכוריו' לעונש גדול יותר מן העבול'
 כיהיה אחיהם בשרם מתחנן ומתפלל לפניהם ולא ירצו והכתוב לא ספר זה שם, א
 מפני שהדבר ידוע בטבע כי יתחנן אדם לחייו בטולא לידם להרע לו וכו', או מדרך הכתובים
 שמתקרים במקום אחד ומארכיכים בו במקום אחר: (הרמב"ן): בהתחננו, הט"ן הא' ראוי'
 להדגש לפי הכנין, והוקלה שלא יתחברו ג' טו"ן יחד, כי הדגשה תקרא בכלל אות:
 באה, מלעיל שהוא עבר ות"א ויב"ע אתת: (כג) ויען ראובן אחם וגו', הנה ראובן ענה
 להם שכבר אמרתי אליכם בשעת מעשה שלא תחטאו בו כי ילד הוא, ומפני בערותו חטא
 לכם וראוי לכם להעביר על חטאות בעריו: (הרמב"ן): וגם דמו הגה נדרש, וגם
 עתה דעו הנה נדרש עם האכוריות אשר אתם אומרים לו יהיה פירושו וגם דעו אעפ"י
 שלא

וידבר אלהם ויקח מאתם את שמעון ויאסר אתו לעיניהם : כס ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר ולהשיב בספיהם איש אל-

שקו

רעדטע מיט איהנען , נאם רען שמעון פאן איהנען , אונד לויס איהן פאר איהרען אויגען בינדען : (כה) יוסף בעפאהל , דאס מאן איהרע געפאזע מיט געטרייטע אנפירלע , אונד איהר געלד ווידער היניין לעגע , יעדען אין זיינען זאק

תרגום אונקלוס

רש"י

יוסף ארי מתורגמן הנה ביניהון : (כד) ואסתתר מלותהון וקבא ותב לותהון ומליל עמהון ודבר מלותהון ית שמעון ואסר ותיה לעיניהון : (כה) ופקיד יוסף ומלו יתדמניהון עבוקא ולא תקבא בספיהון גבר לסקיה ולטתן

מכיר כלשון עברי : המלך . זה מנשה בנו : (כד) ויסג מעליהם . נתרסק מעליהם שלא יראוהו טובה : ויבך . לפי שמע שהיו מתחרטין : את שמעון . הוא השליכו לבור הוא שאמ' ללוי הנה בעל החלומי' הלוה בא ד"א נתכוון יוסף להפרידו מלוי שאמ' יתעלו שניהם להרוג אותו : ויאסור אותו לעיניה' . לא אסרו אל לעיניהם וכיון שיצאו הוציאו והאכילו

באור

אלא הרגתם אותו ידרוש השם מכס דמו ונחשב לכם כאלו שפכתם דמו בהיותו נמכר לעבד עולם כי יתכן שמת בעבור היותו ילד שעושים ולא נסה לעבוד ורבותיו דרשו דמוודם הזקן (הרמב"ן) : (כג) כי שמע יוסף, מבין לאוסם ובפניו היו מדברים כן : כי המליץ בינתם , כי כשהיו מדברי' עשו היה המלץ ביניהם היודע לשון עברי ולשון מצרי והיה מלץ דבריהם ליוסף ודברו יוסף להם ולכך היו סטרים שאין יוסף מכיר כלשון עברי : המליץ , מנאר , מגזרת מלצה , ומ"ל בנ"ד אמרו שהוא מנשה בנו : (כד) ויסב מעליהם , נתרסק מעליהם שלא יראוהו טובה : את שמעון , בנ"ד אמרו הוא שהשליכו לבור הוא שאמר ללוי הנה בעל החלומות הלוה בא (שם ל"ו י"ט) , וכן סופר בס' הישר , וכן תיב"ע : ויאסר אתו לעיניהם , לא אסרו אל לעיניהם וכיון שיצאו הוציאו והאכילו והסקיהו . (רש"י) , והוא מב"ר , וכ"ה בס' הישר : (כה) ויצו יוסף וימלאו וגו' ולהשיב וגו' ולחחוגו' ויעש להם כן , יש סה קבד לשון , ומעורר בתלמודו יהי' כן , ויבן יוסף (למלאות כליהם בר) וימלאו את כליהם בר (ויבן עוד) להשיב כספיהם וגו' , והוא' של ולהשיב תמוך מלת ויבן גם אל מאמר זה : ועל דבר השני כלשון , וימלאו , לשון רבים , ויעש , לשון יחיד , יתכן לדעתו לומר כי הכוון למלאות כליהם הי' לכל עבדיו העומדים בבתי אופרות התבואה' לשטר בר , אבל כוון השגת כספיהם ונתינת הגידה לא הי' רק למנשה בנו או לאחד שהוא עבדו נאמט שהוא יעשה זאת לבדו בהסתר , ועליו שנ' ויעש להם כן : וכראה לי ששנית הטעמים כיון לזה שהיו שם שני כוויים שוני' , הראשון בפרסום לכל עבדיו , והשני בהסתר לאיש בודו , ובשניו כך העמיד הכוון הראשון בטעם סגולתא , שכתו קרוב לכח הפסק האתנת , ולפעמי' הוא גדול ממנו , כמו שבארתי בהקדמה : בספיהם , זה לשון המתרגם האשכנזי , יש שמת שהם כלל על לשון יחיד לעולם כמו מיני המתכות ברזל ונחשת ובדיל ועופרת כסף זהב וקובצד , לחס , יין , שני , דבש , קלב , עפר , ודומיה' , כל עוד שלא יכוון המדבר כיחס אל חמריהם המשותף לכלם בשווי , כי בבחינת הקומר לא יבדל המתכות ממתכות כי חס ע"ו המסקל ככובד וקלות , ואם יהי' ביניהם הבדל במעלה שלפעמי' זה טוב מזה , לא יבוא כי הם מפאת הסעי' המעורבני' בהם , ואולם מנד קומרם המנוקה והצרוף אין ביניהם חלוק כי

ואק, איהגען אויך צעהרונג
אויף דיא ריווע מיט געבע:
מאן טהאט איהגען אר-וא:
(כו) זיא לודען איהרען אויף
קויף אויף איהרע עזעל: אונד
ריווען פאן דא אב: (כו) אין
דער דזערבערנע אפגעטע
איינער ויינען זאק, ויינעם
עזעל פוטער צו געבען: אונד
זאהע

שקו ולתת להם צדה לדרך
ויעש להם בן: כי וישאו את
שברם על המוריהם וילכו
מושם: כי ויפתח האחר את שקו
לתת מספוא לחמרו במרו
וירא

רש"י

תרגום אונקלוס

זהאכילי ובהקבו: (כו) ויפתח האחד: הוא
לוי שנשא יסיד משמעין בן זוגי: כולן
חמריהון ואולו בתקון: (כו) ופתח חר ית-סקיה לתתן כיסתא לחמריה
בבית טבתא וקוא ית-בספיה וקא-הוא בפום
טועניה

באור

אם בכמות וכאשר ישתו לחמויות במעלה מיוחדת, יתארו אותם לאותה המעלה כפי
כחשת קלל (יחזקאל א' ו'), כחשת מכהב (עזרא ח' כ'), כחשת עשות (יחזקאל כ"ו י"ט),
וכאשר יעשו מהם כלים כבדלי, יבואו שמות הכלים המורו' על הגורה בלשון רבים, ושמות
המתכות המורו' על החומר יבואו בלשון יחיד, כמו קערת כסף, כפות זהב (במדבר ו'
כ"ד), ואולם כאשר יתיחדו הדברי' הנאמרי' בטרות כבדלית והמדבר בהם יבואו גם אל
בחינת הגורה הין, או יבואו בלשון רבים, כמו האבן והעץ, אע"פ שהם שמות החמור'
כאשר ידבר בהם בבחינת טרותיהם הנבדלות יאמר אבני שהם (שמות כ"ה ז'), לאבני אקדח
(ישעי' כ"ד י"ב), אבני סף (ד"ה א' כ"ט ב') וכן הכסף והזהב כאשר יעשו מהם מעטנות,
יתכן שיבואו בקצין בבחינת השתנות הגורות הין על כן יאמר פעם גרוד כספו ופעם גרוד
כספיהם: ואם יבואו אל המספר לא תמצא המקורן בהם לעולם, כמו חמש' כסף (דברים
כ"ב כ"ט), מאה כסף (שם י"ט), עשרה כסף (שמואל ב' י"ח י"א), עשרה זהב (במדבר
ז' י"ד), כי אז ישתו בבחינת הגורות, ולא יבואו כי אם אל מספר המעטנות השוות בבחינת
הגורה, וכן בלשון המשנה אמרו האנאלה ארבעה כסף, הטענה שתי כסף, ואמרו גם בלשון
רבי', ככלי לה כספים עכ"ל: איש אל שקו, אל כל איש אל שקו, וכן תרגם יב"ע,
כספיהן דגבר: ולתת להם צדה לדרך, גלי ספק רבו לקטת כ"כ אספיק להם גם
לדרך, אך הכוונה לדעתי שנתן להם מעטמים מיוחדים ומעטמים פרטיים לדרך:
(כו) ויפתח האחר, הראב"ע פי' האחד מהם ויתכן להיות דלוקן כי הוא הבכור כפי
אחד במשנן, וכונתו בעבור ה"א הידיעה, ורש"י פי' שהוא לוי שנשא יסיד משמעין
בן זוגי, וכן תרגם יב"ע, וכן סופר בס' הישר: אמחחחו, האל"ף נוספת והתיו לנקטת
והיא לשמיכות נהפכה כי מבלי השמיכות אמתתחה נפלס אזכרה והגכון כי אמתתת אחד
בסמוך ובמחברת וסיבירו לכנויים יוכיח אמתתו אמתתי ואלו
היה מן אמתתה היה התיו רפה, והוא השק, (רד"ק בשרשים שרש אמת), והנה אמר
לאחד מהם שאלו כספו כפי אותו השק שפתח ולא קרה לאחרים כן עד היותם מריקים את
כלם, אולי קרה הדבר במקרה שהשם כסף אחד מהם קרוב לפי השק למעלה, ובינה
השקים השם למטה, והדעב"ן ו'ל כתב והקרוב אלי כי אמתתת שק גדול יש לו שני נדודים
הנקרא

מוקץ מב

תרגום אשכנזי ש"ז

וירא את כספו והנה הוא בפי
 אמתחתו: כח ויאמר אל אחיו
 הושב כספיו וגם הנה באמתחתי
 ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו
 לאמר מה זאת עשה אלהים
 לנו: כט ויבאו אל יעקב אביהם
 ארצה כנען ויגידו לו את כל
 הקרת אתם לאמר: ל דבר
 האיש אדני הארץ אתנו קשות
 ויתן אתנו כמרגלים את הארץ:
 לא ונאמר אליו פנים אנהנו לא
 היינו כמרגלים: לב שנים עשר

זאהע זיין געלד, וועלבען
 אבען אן דער אפנונג דען
 פוטטערזאקן וואר: (כח) ער
 שפראך צו זיינען ברודערן,
 מאן האט מיר מיין געלד
 ווידער געגעבן, היר ליגט ער
 אים פוטטער זאקע! דא
 ענטפיעל איהנען דאן הערץ,
 אונד זיא ערשראקען איינער
 געגן דען אנדערן, שפראכען,
 וואו האט אונד גאסט דא גע-
 טהאן?: (כט) ויא קאמען צו
 איהרעם פאטער יעקב, אין
 דאן לאנד כנען: אונד בע-
 ריכטעטן איהם: וואו איהנען
 כנענעט וואר, וויא פאלגט:
 (ל) דער מאן, דער דזערר
 דען לאנדען רעדעטע הארט
 מיט אונד: אונד הילט אונד
 פיר קונדשאפטער דען
 לאנדען: (לא) וויר אנט-
 ווארטעטן איהם, וונד זינד
 עהרליכע לייטע, וויר ווארען נואמאלו קונדשאפטער: (לב) וויר זינד צוועלף
 ברודער

אנחנו

תרגום אונקלוס

רש"י

מוענייה: (כח) ויאמר לאחוזי אתותב
 כספי ואף הא במועניי ונפק מדע
 לבהון ותנהו גבר לאחוזי לטיטר
 מה דא עכד יי לנא: (כט) ואתו לות יעקב אבהון לארעא דכנען וחיאו ליה ית
 כל דערעא יתהון לטיטר: (ל) מליל נקרא רבנא דארעא עמנא קישין ויהב
 יתנא במואל ליה ית ארעא: (לא) ואתנא ליה כיוני אתנא לא הוינא אלי ליה:
 (לב) תרי עסר אתנא

צוקים שלטו בלילה: אמתת * הוא שק:
 (כח) וגם הנה באמתחתי: גם הכסף צועם
 התנאה: מה זאת עשה אלהי לטי' להביאנו
 לידו

באור

הנקרא בלשון תלמיד מראתא ונפי אחד מן הנדדין הוסיף הכסף לכלם ואירע לאחד שפתח
 הדי הכוח שהיה בו הכסף ולא לאחרים, ונקרא אמתת בעבור שיעתח לנדדן עכ"ל:
 (כח) ויצא לבם, על דרך כפשי יסאה נדברו (ס"ה ה' ו'), ואנקלוס תרגם זה כפי המליצה
 הנהוגה בענין זה בארמי, ונפק מדע לבהון, וכן תיב"ע, וכן המתרגם האשכנזי תרגם
 ונא (ענטפיל), כפי הכוונה והמליצה הנהוגה בל"א: ויחרדו, החרדה הי' פחד כתחומי
 אביאית לאדם רעדה ותנועת הנוף, ועיין מ"ש בספוק ויחדד (לעיל כ"ו ל"ג): מה זאת עשה
 אלהים

ברידער , ואָדנע אָנוורען
פֿאַטערן : איינער איזט
וועגנעקאָסטען , דער קליינ-
טע אָבער איזט יעצט ביי אַ
אָנווערס פֿאַטער , אים
לאַנדע כנען : (לג) אַלליין
דער מאַן , דער הערר אים
לאַנדע שפראַך , דאַראַן
ווילל איך ערקענגען דאַס
איהר עהרליך זייד : איינען
ברודער פֿאַן אייך לאַזט ביי אַ
סיר אונד איהר נעסטט דיא
נאַטהורפֿט פֿיר אייער הויז
אונד ריווט : (לד) אונד
בריינט סיר אייערן קליינטען
ברודער הער , היראַן ווערדע
איך אַלורען ערקענגען , דאַס
איהר קיינע קונדשאַפֿטער ,
וואַנדערן עהרליכע לייט זייד :
געבע אייך אייערן ברודער
ווידער , אונד איהר קאַנטט
אים לאַנדע פֿרייאַ הערום ריווען : (לה) דאַ זיאַ נון איהרע וואַקקע אוילעערטען ,
האַטטע יעדער זיין

אָנחננו אחים בני אָבינו האַחד
איננו והקטן היום את אָבינו
בארץ כנען : לג ויאמר אלינו
האיש אדני הארץ בואת אדע
כי כנים אתם אחיכם האחד
הניחו אתי ואת רעבון בתיכם
ב קח וולכו : לד והביאו את אחיכם
הקטן אלי ואדעה כי לא
מרגלים אתם כי כנים אתם
את אחיכם אתן לכם ואת
הארץ תסחרו : לס ויהי הם
מריקים שקיהם והנה איש

צרו
(לה) דאַ זיאַ נון איהרע וואַקקע אוילעערטען ,
בינד

רשי

תרגום אונקלוס

לידי עליה ו שלא הושב אל להתעולל עלינו : אחין בני אָבונא חד ליתוהי וועיא
(לד) ואת הארץ תסחרו : תסובנו וכל לשון יוסאדין עם אָבונא בארעא דקנען :
(לג) ואתר לנא נקרא רבונא דארעא קרא ארע ארי כינני אתון אחובין חד
שכוקי לנתי גית עבדא דחסיר בכתובין סבו ואוילוי : (לי) ואיתו ית אחובין
זעירא לותי ואדע ארי לא אלי לי אתון ארי כינני אתון ית אחובין אתן לכון
גית ארעא תעבדון בה סחורתא : (לס) והנה אינו מריקין סקיהון והא נקרא

צרו
באור

אלהים לנו , להביאנו לידי עליה ו שלא הושב אל להתעולל עלינו : (לג) ואחרעין
בתיכם , ויקרא קנר הוא ופירושו ואת שבר או כודך רעבון בתיכם : (לד) כי לא מרגלים
אתם כי כנים אתם , א"ת שניהם ארי , אבל לדעת הרש"ס כפ' וירא (שס"ח ע"ו) , ונ
כי שאחר לא נחפזים אל ע"ש , וכן יהיה באורו כאן כי לא מרגלים אתם אל כנס
אתם , וכן תיב"ע הא' ארום והב' אלל : ואת הארץ תסחרו , ויתכן שאמר להם יוסף ואת
פארן תסחרו ולא ספרו הכתוב (וכפ' הישר סופר זה בדברי יוסף אליהם) , וכן במקומות
רבים

צָרֹר כַּסְפּוֹ בְּשֶׁקֶן וַיִּרְאוּ אֶת-
צָרֹת כַּסְפֵיהֶם הַמָּה וַאֲבֵיהֶם
וַיִּירָאוּ: לוֹ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב
אֲבֵיהֶם אֲתִי שְׁבַלְתָם יוֹסֵף אֵינְנו
וּשְׁמוֹעוֹן אֵינְנו וְאֶת-בְּנֵיכֶן תִּקְחוּ
עָלֵי הָיוּ בְלָגָה: לוֹ וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן
אֶל-אָבִיו לֵאמֹר אֶת-שְׁנֵי בְנֵי

בינך געלד אין ווינעם זאקע :
אלו דא נון זאמט איהרעם
פאטער דיא געלדבינדעל
זארון , געריהטען זיא אין
פֿורכט : (לו) איהר פֿאטער
יעקב שפראך צו איהנען ,
מיד וואלט איהר אום מינע
קינדער ברינגען : יוסף איזט
הין , אונד שמעון איזט הין ,
בנימין וואללט איהר אויך
נעהמען , איבער מיד ערגעהט
דיוען אללעו : (לו) ראובן
אנטווארטעטע ווינעם

תמית

פֿאטער , אונד שפראך , מינע ביידע וואהנע זאללוט רוא טאדטען

תרגום אונקלוס

רש"י

צָרֹר כַּסְפִּיהָ כַּסְפִּיהָ וְחָזוּ נֵת צָרְרִי
כַּסְפִּיהוֹן אֵנִן וְאֶבְהוֹן וְדַחִילוֹ :
(לו) וַאֲמַר לְחָזוּ יַעֲקֹב אֶבְהוֹן יִתִּי
אֶתְבָּלְתָנוּ יוֹסֵף לִיתְהִי וְשִׁשְׁעוֹן לִיתְהִי וְיִתְבָּנֵינוּ תְּדַבְּרוּן עָרֵי הַנְּאִיָּה כִּלְהֵן :
(לו) וַאֲמַר רְאוּבֵן לְאָבִיו לְמִישֵׁר יֵת תְּרִי בְנֵי

סוצרי' וכסורה על שם שחזורים וסוכני' אחר
הפרקעטיא : (לה) צרור כספי קשר
כספי : (לו) אותי שכלתם * מלמד שצדס
שם הרגוהו או מכרוהו כיוסף : שכלתם * כל
אתבאלתנו יוסף ליתוהי וששעון ליתוהי ויתבננו תדברון ערי הנאיא כילהן :

תמית

באור

רבים יקצר במעשה או בספור * (מדברי הרמב"ן ז"ל) : (לה) צרור כספו , קשר כספו :
ויראו את צררות כספיהם זנו' ויראו , כאשר ראו הם ואביהם את נדרות כספיהם ,
ויראו מה , כי כשפתח האחד את שקו במלון היה עדיין ספק בלבנם אולי משנה הוא , וכשרא'
כולם את נדרות כספיהם , או נתחזק הדבר בלבנם , כי נכוונה הושב להם להתעולל עליהם ,
ואף כי לא היו אז בדרך מנצחים תחת רשות יוסף , מ"מ נתיראו אולי ינטרכו עוד הפעם לילך
למנצחים לשגר אוכל , או אולי יעשה רעה עם שמעון שהוא אביו באשמו , וכן תיכ"ע ודחילו
על שמעון דשקו חמין : בַּסְפִּיהֶם , הפ"א דגושה שלא כמנהג המשקל הזה שלמ"ד הפעל
רטי בסמיכות הרבים ונכננו כונו מן מלך , ונתן מלכיהם בידך (דברי' ז' כ"ד) ,
וזן דרך , נצרו בדרכיהם (ישעי' ס"ו ג') , ולשון הרשע"ס פה , כספיהם , לפי שהסמ"ך
מבלעת את החטף כדגשת הפ"ה של כספיהם , וכן נסך נסכיהם עכ"ל , והנה כנגדו מלת
ח"ך קרב ודוניהם למחות שלמ"ד הפעל רפה , ואם כוונתו שהסמ"ך יש לה סגולה אחרת
מאשר אותיות , מה יענה במלת חסד שהדל"ת רפוי' בסמיכות הרבים , כמו חסדי דוד
(ישעי' כ"ה ג') , לחסדי דויד (ד"ה ב' ו' מ"ב) , שנכולם הדל"ת רפוי' : (לו) שבלתם , כל
מי שנכיו אבירים קרוי שכול , ולדעתי הקל משרט זה הוא עומד כמו למה אשכל (לעיל כ"ז
מ"ה) , והכבר מוכחו פעמים עומד כמו דחליך ועוד לא שכלו (שם ל"א ל"ח) , וכן לא תהי'
משכלה ועקרה (שמות כ"ג כ"ו) , גרובו יונא כמו כאשר שכלה נשים חרבך (שמואל א' ט"ז
ל"ג) , וכן פה אתי שכלתם , הוא יונא , והכוונה הרי הוא כאלו כבר נרעותם לי רעת
השכול : בלגה , הה"א נוספת , והראוי כלן , והוא כנוי לנשטרות , ולכן פי' הראש"ע כל
הנרות האלה , וכבר כתבתי פעמים רבות שכן דרך התואר בחברון התואר לבא בל"ב :
(לו) את שני בני תמית , קבל עליו באלה להביאו אל אביו כי אמר לו את שני בני תמית

בהיות

שארטען, ווען איך איהן דיר
ניכט ווידער ברינגע: גיב איהן
נור אין מיינע האַנד, איך
ווילל איהן דיר ווידער צוריק
ברינגען: (לח) ער שפראך,
מיין זאָהן זאָלל ניכט מיט
איך הינאָב ריווען: דען זיין
ברודער איזט טאָד, ער איזט
אַלליין איבריג, ווען איהן איין
אונגליק בעגעגעטע, אויף דעם
וועגע, וועלכען איהר ריווט,
זאָ ווידרעט איהר מיין גרווען
הויפט מיט קוממער אין דיא
גרוֹפֿט ברינגען:

מג (א) אינדעסען וואָר דיא
הונגערוואַטטה שוועהר
אים לאַנדע: (ב) אַלז וואַ נון
דען איינקויף, וועלכען זי
פֿאַן טערים געבראַכט, אויפֿגעצעהרט האַטטען: שפראַך איהר פֿאַטער צו איהנען,

תָּמִית אִם-לֹא אֲבִיאֲנוּ יָרֵיד
תִּנְה אֶתּוֹ עַל-יְדֵי וְאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ
אֲרִיד: לח וַיֹּאמֶר לְאֲדִיר בְּנֵי
עִמְכֶם כִּי-אֲחִיו מֵת וְהוּא לִבְדּוֹ
נִשְׁאָר וְקִרְאָהוּ אֶסּוֹן בְּדַרְדָּר אֲשֶׁר
תִּלְכּוּ בָהּ וְהוֹרְדֶתֶם אֶת-שִׁיבְתִי
בִּיגוֹן שְׂאוֹלָה: מג ח וְהָרַעַב
כָּבֵד בְּאֶרֶץ: כ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר בָּלּוּ
לֶאֱכַל אֶת-הַשֶּׂבֶר אֲשֶׁר הֵבִיא
מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם

שכו
פֿאַן טערים געבראַכט, אויפֿגעצעהרט האַטטען: שפראַך איהר פֿאַטער צו איהנען,

ר ש י

תרגום אונקלוס

מי שניו אכודים קרוי שכול: (לח) לא ירד
בני עמכם. לא קבל דבריו של ראובן אמר
בכור אטע הוא זה הוא אמר להמית בניו וכי
בני הם ולא בני:
מג (ב) כאשר בלו לאכול יהודה אמר
להם המתינו לזקן עד שתכלה פת
עין הבית: כאשר בלו. כד שניאו והשתרגס
כד

תָּמִית אִם לֹא אֲתִיבִיָּה לָךְ הִב יָתִיד
עַל יְדֵי וְאֲנִי אֲתִיבִיָּה לָךְ: (לח) וַאֲמַר
לֹא יָהוּת בְּרִי עִסְכּוֹן אֲרִי אֲחֹזֵהי מֵת
וְהוּא בְּלַחְדוֹדֵהִי אֲשֶׁתְּאָד וַיִּשְׁרַעְעָה
מִוֹתָא כַּאֲדִיקָא דִּי תַּבְּכּוּדְבָהּ וְתַתְּמָן
יָת שִׁיבְתִי בְּרוּזָא לְשִׂאוֹל:

מג (א) וכפנא תקיף בארעא: (ג) וקהו בר
שציואי לטיבל ית עבוקא דאיתוא
מטצרים ואמר להון אבהון

מג (א) וכפנא תקיף בארעא: (ג) וקהו בר
שציואי לטיבל ית עבוקא דאיתוא
מטצרים ואמר להון אבהון

ב א ו ר

בהיות ענשך עליו אם לא אשיבנו אליך והוא כענין מה שאמר יהודה וסמלתי לך כל היש
וכו', והנה יעקב לא נטח בראובן כאשר נטח ביהודה וכו', והכלל כי היתה ענת יהודה
טובה להניחו לזקן עד שיכלה פת עין הבית כי אז ישמע והוא מה שאמר לו ונחיה ולא נחיה
גם אכחשו גם אחיה גם טפג. (קטור מדברי הרמב"ן ז"ל): על ידי, אין הכוונה כי כולל
ידי, רק הכוונה כי על אחריותי: (לח) לא ירד בני עמכם, לא קבל דבריו כי אמר כי
בני אינם בני, כן פי' רש"י, והוא מב"ר: והוא לבדו נשאר, תיכ"ע מן אחיה: וקראהו,
ענין וקרה והדומות שלא ככוונה, והעורה על היגיון הזה נמשך רובו כה"ל למ"ד הסעל,
ומוטו באל"ף למ"ד הסעל, וכן להלן גפ' ויגש (מ"ד כ"ט) נאמר וקרה, נהשטע
למ"ד הסעל על דרך גורת נתי למ"ד ה"ל:

בהיות ענשך עליו אם לא אשיבנו אליך והוא כענין מה שאמר יהודה וסמלתי לך כל היש
וכו', והנה יעקב לא נטח בראובן כאשר נטח ביהודה וכו', והכלל כי היתה ענת יהודה
טובה להניחו לזקן עד שיכלה פת עין הבית כי אז ישמע והוא מה שאמר לו ונחיה ולא נחיה
גם אכחשו גם אחיה גם טפג. (קטור מדברי הרמב"ן ז"ל): על ידי, אין הכוונה כי כולל
ידי, רק הכוונה כי על אחריותי: (לח) לא ירד בני עמכם, לא קבל דבריו כי אמר כי
בני אינם בני, כן פי' רש"י, והוא מב"ר: והוא לבדו נשאר, תיכ"ע מן אחיה: וקראהו,
ענין וקרה והדומות שלא ככוונה, והעורה על היגיון הזה נמשך רובו כה"ל למ"ד הסעל,
ומוטו באל"ף למ"ד הסעל, וכן להלן גפ' ויגש (מ"ד כ"ט) נאמר וקרה, נהשטע
למ"ד הסעל על דרך גורת נתי למ"ד ה"ל:

מג (ב) כאשר בלו, לשון רש"י כאשר בלו, כד שניאו (כן ת"א, ויכ"ע תרגום
פסוק